

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ У ДЕРЖАВОТВОРЧІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

MODERN APPROACHES TO THE FORMATION OF THE ETHICAL COMPONENT IN THE STATE-FORMING POLICY OF UKRAINE

Стаття присвячена обґрунтуванню сучасних підходів до формування етичної складової у державотворчій політиці України в сучасних умовах. Відзначено, що під етичною складовою у державотворчій політиці потрібно розуміти набір принципів, цінностей та стандартів, які визначаються як справедливі, морально прийнятні та відповідні вимогам моральності і суспільної відповідальності у контексті діяльності державних структур та політичних процесів. Представлено основні аспекти, які охоплює етична складова у державотворчій політиці на сучасному етапі розвитку української держави. Зауважено, що Україна на даний час має всі необхідні елементи інфраструктури етичної системи державотворчої політики на формальному рівні, не використовуючи свій повний потенціал для забезпечення належного рівня етики серед державних службовців. Підкреслено, що ефективне державне управління повинне реалізовуватися на основі підходів, стандартів та норм, закріплених у вітчизняній законодавчій та нормативно-правовій базі, які є однією з найважливіших складових етичної інфраструктури, що можуть бути закріплені у професійно-етичних кодексах. Наголошено на тому, що впровадження професійних кодексів етики як ціннісно-нормативних документів сьогодні є важливим завданням держави на шляху до реалізації процесу модернізації державного управління. Представлено розуміння етичного кодексу як документу комунікаційного та регуляторного характеру, на основі якого потрібно привносити позитивні зміни у колективи органів державної влади. Підсумовано, що розвиток етичної складової в державотворчій політиці України на даному етапі потребує комплексного підходу та системних зусиль. Наголошено на необхідності здійснення ефективних кроків для забезпечення відповідності законодавства високим стандартам етики та розвитку корпоративної культури, спрямованої на підтримку етичних принципів серед державних службовців. Підкреслено важливість формування етичних лідерів серед керівництва державних та місцевих органів, які були б прикладом для інших у дотриманні етичних стандартів.

Ключові слова: етична складова, державотворча політика, органи влади, держава, державні службовці, етика.

The article is devoted to the substantiation of modern approaches to the formation of an ethical component in the state-building policy of Ukraine in modern conditions. It was noted that the ethical component in the state-building policy should be understood as a set of principles, values and standards that are defined as fair, morally acceptable and corresponding to the requirements of morality and social responsibility in the context of the activities of state structures and political processes. The main aspects covered by the ethical component in the state-building policy at the current stage of the development of the Ukrainian state are presented. It was noted that Ukraine currently has all the necessary infrastructure elements of the ethical system of state-building policy at the formal level, without using its full potential to ensure the proper level of ethics among civil servants. It is emphasized that effective public administration should be implemented on the basis of approaches, standards and norms established in the domestic legislative and regulatory framework, which are one of the most important components of the ethical infrastructure, which can be established in professional ethical codes. It is emphasized that the introduction of professional codes of ethics as value-normative documents today is an important task of the state on the way to the implementation of the process of modernization of public administration. The understanding of the code of ethics as a document of a communication and regulatory nature, on the basis of which it is necessary to bring positive changes to the collectives of state authorities, is presented. It is concluded that the development of the ethical component in the state-building policy of Ukraine at this stage requires a comprehensive approach and systematic efforts. The need to take effective steps to ensure the compliance of legislation with high standards of ethics and the development of a corporate culture aimed at supporting ethical principles among civil servants was emphasized. The importance of forming ethical leaders among the management of state and local bodies, who would be an example for others in observing ethical standards, was emphasized.

Key words: ethical component, state-building policy, authorities, state, civil servants, ethics.

УДК 342.1:351 – 029:17 (477)
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.39.5>

Музика М.П.

аспірант кафедри державної політики та врядування
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Формування етичної складової у державотворчій політиці передбачає потребу розвитку ефективної етичної системи у сфері публічного управління, зважаючи на актуальність збереження високих етичних стандартів публічної служби, незалежно від обставин.

Якраз публічна служба є тою сферою, де культура поведінки та етичні якості публічних службовців мають значний вплив на репутацію цієї сфери діяльності.

Робота публічних службовців у державотворчій політиці завжди знаходиться в центрі уваги суспільних інституцій, тому їхня пове-

дінка, ставлення до громадян, мова, зовнішній вигляд і манера поведінки мають бути бездоганними, тому публічний службовець має обов'язок дотримуватися високих стандартів культури. Таким чином, дослідження етичної складової у державотворчій політиці являє собою актуальну науково-практичну проблему, розв'язання якої може сприяти подальшому розвитку публічного управління, як у світі, так і в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Етична складова у державотворчій політиці є предметом зацікавлення багатьох вчених. Зокрема, варто згадати таких дослідників як Бобко Л. [1], Мельничук Т. [2], Попов С. [5], Сенишин Б. [1], Сорокіна Н. [4], Сподарик Т. [1], Станасюк О. [1], Хриков Є. [3], Яценко В. [5] та багато інших.

У своїх публікаціях зазначені науковці вивчають особливості етичної системи публічної служби України, піднімають питання щодо актуальних проблем формування етики державних службовців, розглядають етичні обов'язки публічних службовців як елементи професійного статусу в контексті досвіду європейських країн та його впровадження в Україні, актуалізують процеси формування морально-етичних основ публічної служби в Україні та загалом аналізують етику в публічній сфері України з позиції європейського досвіду.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення особливостей етичної складової у державотворчій політиці у працях сучасних науковців свідчить про знану актуальність даного питання, зважаючи на сучасні реалії та потреби підвищення рівня етичної складової у всіх суспільних процесах і, зокрема, тих, які відбуваються в сфері державної політики. Це зумовлює потребу глибоких ґрунтовних досліджень стосовно зазначеної проблематики, відповідно до чого було обрано тему та напрям даної статті.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сучасних підходів до формування етичної складової у державотворчій політиці України.

Виклад основного матеріалу. Під етичною складовою у державотворчій політиці варто розуміти набір принципів, цінностей та стандартів, які визначаються як справедливості, морально прийнятні та відповідні вимогам моральності і суспільної відповідальності у контексті діяльності державних структур та політичних процесів. Ця складова передбачає дотримання принципів справедливості, відкритості, прозорості, відповідальності та раціональності у взаємодії державних органів зі суспільством та іншими акторами. Етична

складова в державотворчій політиці спрямована на забезпечення загального блага та захисту прав та інтересів всіх громадян без ущемлення моральних принципів та цінностей.

Етична складова у державотворчій політиці охоплює різноманітні аспекти, включаючи:

1. Розвиток управлінського стилю, сприятливого для етичної поведінки працівників публічної служби.

2. Використання заохочень для підтримки етичної поведінки серед службовців.

3. Моніторинг та оцінка рівня етичності серед працівників публічної служби.

4. Створення корпоративної культури, спрямованої на підтримку етичних стандартів.

5. Забезпечення етичності поведінки публічних службовців з боку владних органів та місцевого самоврядування.

6. Залучення громадян та громадських організацій до розв'язання етичних проблем у публічній службі.

7. Розробку етичних кодексів і внутрішніх правил конкретних державних установ.

8. Підтримку та підвищення рівня освіти та самоосвіти серед працівників публічної служби.

9. Створення спеціальних установ для вирішення етичних питань у публічній службі.

10. Організацію навчання з етики публічної служби.

11. Етичну освіту для всіх працівників державного апарату.

12. Наукові дослідження щодо етичних проблем у сфері публічної служби.

13. Законодавче визначення етичних стандартів для публічної служби України.

Україна має всі необхідні елементи інфраструктури етичної системи державотворчої політики на формальному рівні. Однак жоден з цих компонентів не використовує свій повний потенціал для забезпечення належного рівня етики серед державних службовців.

На сьогодні не існує стійких традицій серед працівників органів місцевого самоврядування та державних службовців в Україні, які стосуються добросовісної поведінки дотримання та етичних норм. Подвійна мораль, що є наслідком попередніх етапів культурного та соціально-економічного розвитку країни, впливає як на державно-управлінську практику, так і на політичне управління, а також на повсякденність населення.

Сьогодні Україна стикається з розбіжністю між корпоративною та традиційною етикою, а також між офіційною етикою, викладеною у законодавчих актах. Хоча в даний момент зміст етичного законодавства в Україні від-

повідаеться світовим стандартам, воно не завжди змінюється раціонально.

Формування корпоративної культури є другим за складністю завданням, яке спрямоване на підтримку серед державних службовців необхідного рівня етики. Ключову роль відіграє формування керівників-лідерів державної служби у досягненні цієї мети – вони повинні бути здатні створити систему управління, відповідну етичним стандартам та бути прикладом етичної поведінки.

Децентралізація управління та формування територіальних громад можуть значним чином впливати на етичну складову у державотворчій політиці. З одного боку, близькість державних службовців до громадян та більша прозорість їх діяльності можуть позитивно позначитися на рівні етики.

Однак з іншого боку, зменшення кількості працівників, спрощення структур та обмеженість організаційних ресурсів можуть ускладнити формування етичної інфраструктури та організацію етичного навчання. У таких умовах у практичній сфері державного управління необхідно розглядати нові форми взаємодії системи підвищення кваліфікації службовців та магістратур публічної служби.

Ефективне державне управління повинне реалізовуватися на основі стандартів та норм, закріплених в законодавчій та нормативно-правовій базі. І ці стандарти є однією з найважливіших складових етичної інфраструктури, які можуть бути закріплені у професійно-етичних кодексах.

Питання потреби розробки та впровадження цих нормативних документів у діяльності державних органів влади в Україні обговорюється уже давно. Ці кодекси не розглядаються як акти, які здатні вирішити усі проблеми у сфері етичних взаємодій, проте вони цілком можуть поліпшити моральну атмосферу в організаціях та підвищити поріг довіри громадян до держави. Тому впровадження професійних кодексів етики як ціннісно-нормативних документів є важливим завданням держави на шляху до реалізації процесу модернізації державного управління.

Використання етичних кодексів у діяльності органів державної влади дає можливість зберегти єдність етичних стандартів державної служби із одночасним врахуванням специфіки різних органів управління. До основних цінностей, які повинні зазначатися в цих кодексах, варто віднести справедливість, відповідальність, рівність, ефективність, прозорість, порядність, законність та неупередженість.

Разом з тим, поряд із цими перевагами існують і недоліки, такі як:

- усталений порядок реалізації етичних норм в колективі, який ніхто з його членів не хоче порушувати;

- недовіра населення до влади та до її чесності, щирості і бажання працювати на благо народу;

- формування багатьох етичних кодексів може зайняти немало часу, зважаючи на нестачу кваліфікованих фахівців у сфері адміністративної етики або на навмисну протидію окремих посадовців;

- існує ризик розробки свідомо неефективного етичного кодексу державним органом влади, норми якого буде складно застосовувати на практиці.

У напрямі вирішення зазначених проблем варто, в першу чергу, у сфері публічного управління запровадити нові стандартизовані етичні відносини, що розробляються та впроваджуються міжнародними організаціями. Так, сюди можна згадати такий нормативний акт як Рекомендація № R (2000) Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців, прийнята 11 травня 2000 року Комітетом міністрів у м. Страсбурзі на 106 сесії [6].

Загалом, нормативні документи, які стосуються етики у сфері державного управління, присутні у багатьох розвинених країнах:

- Кодекс державних службовців (Велика Британія);

- Кодекс належного врядування (Іспанія);

- Етичний кодекс державних службовців (Польща);

- Кодекс поведінки державних службовців (Нова Зеландія);

- Кодекс поведінки для державних працівників (Італія);

- Кодекс державних службовців (Греція);

- Цінності та Етичний кодекс для державних службовців (Канада);

- Кодекс поведінки вищих урядових службовців виконавчих органів федеральної влади (Бразилія);

- Кодекс поведінки і цінності австралійських державних службовців (Австралія) [2].

Отже, у більшості розвинених країн існують власні документи, які стосуються етичних норм поведінки в системі державного управління. І навіть у тих країнах, де ці акти відсутні, йде робота щодо їх розробки та впровадження в життя. Тому така практика може бути корисною для України стосовно написання етичних кодексів для представників державного управління, які мають бути пріоритетними та користуватися довірою суспільства.

Етичний кодекс варто розглядати як документ в першу чергу комунікаційного, а вже

потім – регуляторного характеру, на основі якого потрібно привносити позитивні зміни у колективи органів державної влади. Адже такі нормативні акти здатні виставити чіткі вектори для соціального та професійного самовдосконалення державних управлінців і можуть значним чином впливати на виховання працівників в тому чи іншому колективі.

Для того, щоб розробити та прийняти етичний кодекс із найвищим ефектом, потрібно наступне:

- оприлюднення кодексу та його доступність усім державним службовцям з метою його широкомасштабного визнання;
- застосування норм цього документу у щоденній практиці державного управління;
- набуття управлінцями позитивних навичок етичної поведінки та відносин і просування їх серед працівників;
- реалізація контрольних функцій щодо виконання норм етичного кодексу;
- використання покарань для тих, хто порушує етичні норми;
- впровадження комплексу стимулюючих заходів для тих державних управлінців, які демонструють етичну поведінку [3].

Цілком зрозуміло, що в сучасному світі важко продумати та впровадити в життя правила поведінки та інструкції етичної поведінки на всі випадки життя для усіх державних інституцій. Тому кожна організація повинна передбачати розробку саме такого нормативного акту, який буде враховувати специфіку її діяльності.

Висновки. Отже, розвиток етичної складової в державотворчій політиці України на даному етапі потребує комплексного підходу та системних зусиль. Правильна реалізація сучасних підходів до формування етичної складової вимагає активної участі всіх зацікавлених сторін, починаючи від законодавців і закінчуючи громадськістю.

Необхідно здійснити ефективні кроки для забезпечення відповідності законодавства високим стандартам етики та розвитку корпоративної культури, спрямованої на підтримку етичних принципів серед державних службовців. Окрім цього, важливо формувати

етичних лідерів серед керівництва державних та місцевих органів, які були б прикладом для інших у дотриманні етичних стандартів. Поряд із цим, запровадження етичних кодексів поведінки службовців у системі державного управління здатне вирішити низку важливих проблем, які існують на даний час у цій сфері та дати поштовх до розбудови нової якісної державної служби України. Лише в такий спосіб Україна зможе побудувати ефективну та морально відповідальну систему управління, яка відповідала б вимогам сучасного суспільства.

Подальші перспективи в досліджуваному напрямку полягають у вивченні засобів та методів вирішення профілактики етноконфліктів у державі на сучасному етапі розвитку української держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бобко Л., Сенишин Б., Сподарик Т., Станасюк О. Актуальні проблеми формування етики державних службовців. Молодий вчений, № 5 (69), 2019. С. 510–513. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-110>
2. Мельничук Т. П. Етичні обов'язки публічних службовців як елемент професійного статусу: досвід європейських країн та його впровадження в Україні. Право та державне управління. 2019. № 1 (34) том 2. С. 182–187.
3. Хриков Є. М. Етична система публічної служби України. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 3. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1593> (дата звернення: 18.03.2024). DOI: 10.32702/2307-2156-2020.3.6
4. Сорокіна Н. Формування морально-етичних основ публічної служби в Україні. Аспекти публічного управління. Том 8. № 6. 2020. С. 90–97. DOI: 10.15421/1520109
5. Попов С., Яценко В. Етика в публічній сфері України: європейський досвід. Теоретичні та прикладні питання державотворення. №29. 2023. URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/article/view/289127>
6. Committee of Ministers of the Council of Europe (2000), "Recommendation vol. R (2000), 10 of the Committee of Ministers to member States of the Council of Europe on codes of conduct for civil servants", available at: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf (дата доступу 10.03.2024).